

Mahunka Imre elveszett bútorainak nyomában

■ Mahunka Imrét (1859–1923) saját kortársai a legnagyobb hazai bútorgyárosok között tartották számon. Mintatermeit 1904-ben nyitotta meg a Józsefváros-

Faragó Ödön: Szekrény. Az 1900-as párizsi világkiállításon bemutatott hálószoba-berendezés része. Kivitelezés:

Mahunka Imre / Ödön Faragó: Wardrobe.

Part of the bedroom furniture presented at the Paris Expo, 1900. Manufacturer: Imre Mahunka
csereznyefa / cherry-wood [155x91,4x48,3 cm]

Fotó: Collinge Antiques, Conway, North Wales

Repró: Soltészné Haranghy Ágnes

ban, s már ezt megelőzően is számos nagyszabású megrendelésnek tett eleget; nemcsak hazai tárlatokon mutatkozott be, de képviselte Magyarországot a világkiállításokon is. Saját tervei mellett olyan kiváló iparművészek rajzai alapján dolgozott, mint Horti Pál, Toroczka Wigand Ede vagy Faragó Ödön. Bár bővelkedünk az őt megnevező korabeli írásokban, mégis igen nehéz megítélni munkásságát a nevéhez köthető, hézagosan fennmaradt tárgyanyag alapján. Az írásos dokumentumokat olvasva jelentősége vitathatatlan: a korabeli iparművészeti szakirodalom¹ és a századforduló hazai iparáról született összefoglaló munkák egyaránt megemlékeznek róla. Hirdetése rendszeresen megjelentek a sajtóban, nagyobb megrendeléseiről is sok helyütt olvashatunk. Mindezek ellenére gondban vagyunk, ha megpróbáljuk munkásságát rekonstruálni.

A kevés fellelhető életrajzi adat szerint Mahunka Imre az 1890-es években kezdte pályáját, s többéves külföldi tanulmányút után telepedett le a Józsefvárosban, ahol műhelyt nyitott. Bútorgyárosként elnyerte a császári és királyi udvari címet, neves iparművészek bútorterveit valósította meg, nagyobb munkái között voltak a királyi vár egyes helyiségeinek berendezései, valamint az 1900. évi párizsi világkiállításon aranyéremmel kitüntetett bútorai. A források utalnak nem-

Faragó Ödön tervezte hálószoba-berendezés az 1900-as párizsi világkiállításon.

Kivitelezés: Mahunka Imre / Bedroom furniture designed by Ödön Faragó at the Paris Expo, 1900.

Manufacturer: Imre Mahunka
reprodukció / reproduction

[Magyarország a Párizsi Világkiállításon 1900. Hornyánszky Viktor könyvkiadó és Erdélyi Mór cs. és kir. udv. fényképész, Budapest, 1901. A lap alján Weinwurm A. jelzés]

Mahunka-szekrény kulcsa / Key for a wardrobe by Mahunka
magántulajdon / private collection

Fotó: Bégány Judit

**Hirdetés /
Advertisement
reprodukció /
reproduction
[1925]**

zetgyűlési képviselőként befutott politikusi karrierjére, s említést tesznek a gyár 1930-as részvénytársasággá alakulásáról.

A műhelyében született nagyszámú bútordarab közül alig néhányról van jelenleg tudomásunk: ez a cikk tehát egyben felhívás is mindazokhoz, akik tudnak Mahunka-bútorok hollétéről. A keresést érdemes folytatni, hiszen meglepő eredményeket hozhat: a tavalyi év folyamán bukkant föl egy brit régiségkereskedésben Mahunka munkásságának két fontos darabja: egy hálószoba-berendezéshez tartozó ágyat és szekrényt a szakértők az utóbbihoz tartozó kulcs alapján azonosíthattak Mahunka munkájaként. A készítői jelzés a brit kereskedőket is meglepte: noha a bútor egyes motívumai – például a fejtámlába foglalt faragott szív vagy az intarziadíszek virág- és növényornamensei – magyaros karakterűek, vonalvezetése alapján azonban franciának vélték. A hazai szakirodalom számára is újdonságot jelent ez a két bútordarab, hiszen ezek az 1900. évi párizsi világkiállítás magyar pavilonjában bemutatott és ott aranyérmert nyert, Fa-

ragó Ödön által tervezett és Mahunka Imre által kivitelezett, eddig elveszettnek hitt hálószoba-berendezéshez tartoznak.

Az asztalosmester „kézjegye” a kétségkívül Mahunka Imre idejéből származó bútorkulcs volt, amely máskor is segítheti a jelzetlen bútorok azonosítását. Kevésbé lehetünk biztosak, ha a bútorok belsejében találunk névjelzést. Ennek oka, hogy 1923-tól, Mahunka Imre halálát követően, vállalata eleinte megtartotta az alapító nevét, s ez feltehetőleg nemcsak a hirdetésekben³, de a bútorok belsejében hagyott jelzések esetében is megtévesztő lehet az utókor számára. Így tehát nem minden Mahunka névvel jelzett bútor dicséri valóban a neves műasztalos vagy a vezetése alatt álló műhely munkáját. Ez nem kisebbíti az 1923 után, a továbbra is a szakavatott (nemegyszer már Mahunka idejében ott dolgozó) asztalosokkal működő gyárban készült bútordarabok értékét, de némi óvatosságra int, ha azokat pusztán a jelzés alapján kívánánk Mahunka Imre munkájaként azonosítani. Nem ez a helyzet az utódvállalat 1930. évi átalakítását követően, mikor a bútorgyár részvénytársasággá alakult: ezt a változást már a bútorokon hagyott, a gyárat megnevező eredetjelzéseken is feltüntetik, így ekkor már Mahunka Rt. feliratú jelzésekkel találkozhatunk. Bútor- és gyártörténeti szempontból ezek is éppoly fontosak, mint a korábbi a darabok.

Mahunka Imre munkásságáról azért is nehéz képet formálni, mert igen kevés a fennmaradt bútor, bútorterv – s ezeken belül még kevesebb a saját tervezésű anyag. A tervezés és a kivitelezés elkülönüléséről és különböző, nemegyszer problematikus megítéléséről már a korabeli sajtó is hírt adott. Olyan volumenű, tervező és kivitelező közti vitáról nincs tudomásunk, mint Rippl-Rónai József és a bútorgyáros Thék Endre esetében, annál inkább figyelemre méltó, hogy az egykorú kritika hol tervezőként, hol kivitelezőként ír

**Faragó Ödön: Ágy. Az 1900-as párizsi világkiállításon bemutatott hálószoba-berendezés része.
Kivitelezés: Mahunka Imre / Ödön Faragó: Bed.
Part of the bedroom furniture presented at the Paris Expo, 1900. Manufacturer: Imre Mahunka
csesznyefa / cherry-wood [144,8x137,2x203,2 cm]**

Horti Pál tervezte előszoba-berendezés az Országos Magyar Iparművészeti Társulat 1900. évi karácsonyi kiállításán.
Kivitelezés: Mahunka Imre / Furniture for hall designed by Pál Horti at the Christmas exhibition of the Association of Applied Arts, 1900. Manufacturer: Imre Mahunka
archív fotó: 1900 (Iparművészeti Múzeum, Adattár, Budapest) / archive photo: 1900 (Archive, Museum of Applied Arts, Budapest)

Mahunkáról. Diner-Dénes Józsefnek az 1900. év végi karácsonyi kiállításról szóló írásában élesen elkülönül a tervező és a kivitelező szerepe a Horti Pál által tervezett és Mahunka által készített előszobabútornál: „Igen eredeti és csinos az előszoba is a maga síma, de tartalmaz egyszerűséggel. A józan konstrukció élesen kidomborodik benne, a díszítő elemnek ellenben csak igen csekély szerepe jut az eredeti vasalásban és beégetett könnyű ornamentekben. Sajnos, hogy a munka nem olyan jeles, a milyent Mahunka Imre műbelyéből elvárhatunk.”⁴ Ezek a szavak arról is tanúskodnak, hogy már létezett egy Mahunka Imre nevéhez köthető és tőle elvárt magas színvonal. Nem ismerve azonban sem az eredeti terveket, sem az összehasonlítás alapjául szolgáló Mahunka-műveket, sajnos ennél messzemenőbb következtetésekbe nem bocsátkozhatunk.

Elismerően szólt Diner-Dénes az ugyancsak Horti tervei szerint készült és az ugyanezen karácsonyi kiállításon bemutatott dolgozószobáról: „De már teljes elismerés illeti Hortit úri szobájáért, a melyet Mahunka Imre igazán kitűnően készített el.” Ennek könyvszekrénye – melynek körvonalai felsejlenek az előszobáról közölt fotó háttérben, az onnan nyíló, következő kiállítási szobából – azon kevés bútorok sorát gyarapítja, melynek hollétéről napjainkig tudomásunk van.⁵

Mahunka saját tervezésű bútorai közül két olyan,

Horti Pál tervezte úriszoba-berendezés az Országos Magyar Iparművészeti Társulat 1900. évi karácsonyi kiállításán.
Kivitelezés: Mahunka Imre / Drawing-room designed by Pál Horti at the Christmas exhibition of the Association of Applied Arts, 1900. Manufacturer: Imre Mahunka
archív fotó: 1900 (Iparművészeti Múzeum, Adattár, Budapest) / archive photo: 1900 (Archive, Museum of Applied Arts, Budapest)

kiállításon is szerepelt ebédlőberendezéséről tudunk, melyről megemlékeznek a korabeli írások. 1898-ban mutatta be a belga art nouveau-t idéző ebédlőberendezését, melyről az alábbi híradás jelent meg – szintén Diner-Dénes tollából: „*Mahunka ebédlőbútorzást küldött, amely külsőség dolgában a belgák nyomait mutatja, amennyiben ezeknek egy bizonyos vonalrajzát utánozza, de máskülönben nagyon is messze elmaradt a belgák csodálatosan struktív szellemétől.*”⁶ A kritikát olvasva különösen fájó, hogy ez esetben nem ismert a bútor, és még képanyag sem illusztrálja a cikket. 1902-ben kiállított saját tervezésű ebédlőjét azonban már egykorú fotó örökíti meg, és Kézdi-Kovács László méltatja azt. A dicsérő soroknak külön nyomatékot ad, hogy a szerző néhány bekezdéssel korábban még a

karácsonyi kiállításon túlzó bőséggel szereplő bútoranyagot bírálja. Így ír Mahunka bútorairól: „*A kiállított bútorok művészi kivitele, kifogástalan tiszta munkája a legkényesebb ízlést is kielégítheti.*”⁷ (Hogy az előbbieket fényében a dicséretet jobban értsük: a bútorszekcióban összesen 21 berendezett szobát mutattak be, ebből három került ki Mahunka műhelyéből, kettő ráadásul saját tervei szerint.⁸) Kevésbé hízelgő Almási Balogh Loránd kritikája az ebédlőberendezésről: „*A székek igen kényelmesnek látszanak, de az ebédlőasztal lába útban van. A karosszék is jó, kipróbált angol minta szerint készült, de bőr helyett szövettel bevonva. A pohárszék mintha túlnagy volna, s így, szűk helyen összezsúfolva, esetlen benyomást tesz.*” S még szigorúbb a Mahunka tervezte és kivitelezte hálószoba esetében; itt különösen érdekes a Mahunka Imrében a tervezőt bíráló, míg a kivitelező mesterembert elismerő, egyszerre pozitív és negatív kritika: „*Mahunkának ezenkívül még egy hálószobája is van, mely méltán kitűnhetik szolid, szép munkájával. A tervezés ennek mögötte marad. A formák szögletesek, csupa párkány az egész bútorzat, geometriai motívumokkal sujtva. A cédrus- és rengasz-fa kifogástalan, de szintén tarkítja az amúgy is kissé nyugtalan batású tárgyakat, s a vasalás, melynek kivitele különben igen szép és dicséretre méltó munka, de túlságosan nagy.*”⁹ Sajnos a bútorról nem közölnek képet, így azt, hogy Mahunka 1902. évi szereplése valóban jelentős volt, csak az egykorú sajtóból tudhatjuk.¹⁰

A fennmaradt tárgyi anyag hiányai miatt kérdéses, beszélhetünk-e a tervező Mahunka esetében egyéni stílusról, és ha igen, milyen egyedi stílusjegyekről? Ezeknek a körülhatárolásához még további bútorok felkutatása szükséges, a mások tervei szerint készült daraboknál pedig egyrészt el kell különíteni a tervezői és a kivitelezői munkát, másrészt esetenként megvizsgálni a tervező és kivitelező viszonyát az adott darabbal kapcsolatban.

Valamennyi felmerült kérdés megválaszolásához az első lépés egy Mahunka Imre munkásságát és életútját a fellelt tárgyi és forrásanyag ismeretében – a lehetőségekhez képest a teljesség igényével – bemutató összefoglaló tanulmány.¹¹ A mester emlékét méltón őrzi szülőhelye, Albertfalva, ahol Mahunka Imre és neje nagylelkű örökhagyásának jóvoltából épülhetett

Mahunka Imre tervezte és kivitelezte ebédlőberendezés az Országos Magyar Iparművészeti Társulat 1902. évi karácsonyi kiállításán / Dining room designed and manufactured by Imre Mahunka at the Christmas exhibition of the Association of Applied Arts, 1902

archív fotó: 1902 (Iparművészeti Múzeum, Adattár, Budapest) / archive photo: 1902 (Archive, Museum of Applied Arts, Budapest)

Horti Pál: Könyvszekrény (részlet). Az Országos Magyar Iparművészeti Társulat 1900. évi karácsonyi kiállításán bemutatott úriszoba berendezésének része.

Kivitelezés: Mahunka Imre / Pál Horti: Bookcase (detail).

Part of the drawing-room presented at the Christmas exhibition of the Association of Applied Arts, 1900.

Manufacturer: Imre Mahunka

[1900] *fenyő, mahagónborítás, ólomkeretes, színes üveghetétek, rézveretek (Iparművészeti Múzeum, Budapest) / pine, mahogany covering, leaded stained glass inlays, copper embossing (Museum of Applied Arts, Budapest)*

Foto: Kolozs Agnes / Iparművészeti Múzeum, Budapest

meg a római katolikus templom. Az Albertfalvi Hely- és Iskolatörténeti Gyűjteményben a Beleznay Andor vezetésével létesített emlékszobával, az évente megrendezett emlékfutással, a tiszteletére elnevezett Mahunka Imre téren álló szobránál tartott évenkénti koszorúzással, illetve a munkásságát méltató hosszabb vagy rövidebb írásokkal emlékeznek meg róla.¹² Adós azonban a hazai iparművészettörténet-írás a fentebb leírt kritériumoknak megfelelő, összefoglaló alaptanulmánnyal Mahunka Imre munkásságáról. Ennek a hiánynak a pótlásán dolgozik jelen sorok írója – abban a reményben is, hogy e cikk felhívása nyomán újabb Mahunka-bútorok kerülnek elő, amelyek segítik a császári és királyi udvari bútorgyáros életművének mind teljesebb feltárását.

MARGITTAI ZSUSZA
művészettörténész

Jegyzetek

1. A *Magyar Iparművészet* hazai és külföldi tárlatokon való magyar szereplésekről beszámoló írásai rendszeresen említik nevét.
2. Pl. Matlekovits Sándor: *Magyarország közgazdasági és közművelődési állapota ezeréves femállásakor és az 1896. évi ezredéves kiállítás eredménye*. Pesti Könyvnyomda-Részvény-Társaság, Budapest, 1897–1898.
3. Az e cikkben közölt hirdetés forrása: *Az Országos Kézműves-ipari Tárlat kiállítóinak betűrendes és szaknévsora*. Országos Iparegyesület – Propago, Budapest, 1925, 70.
4. Diner-Dénes József: Az Iparművészeti Társulat karácsonyi kiállítása. *Magyar Iparművészet*, IV. (1901) 1–2. sz. 1–23., 8–9., képek: [15], [18], [22], [23].
5. Iparművészeti Múzeum, Itsz. 60.502.1.
6. Diner-Dénes József: A Magyar Iparművészeti Társulat

- karácsonyi kiállítása. *Magyar Iparművészet*, II. (1899) 1–2. sz. 6–18., 14.
7. Kézdi-Kovács László: Karácsonyi iparművészeti kiállítás. *Pesti Hírlap*, 24. (1902. december 14.) 8.
8. A három szoba közül a hálószoba és az ebédlő Mahunka tervei szerint készült, a leányszoba Toroczka Wigand Ede terve.
9. Almási Balogh Loránd: A karácsonyi kiállítás. *Magyar Iparművészet*, VI. (1903) 1. sz. 1–28., 14–15., képek: 7, 9.
10. Mahunka nevét említi több, a karácsonyi kiállításról szóló beszámoló, például a *Pester Lloyd* hasábjain is.
11. Ennek létrehozására tett kísérletet a szerző szakdolgozatában: *Bútorgyártás Magyarországon a 19–20. század fordulóján: Mahunka Imre munkássága*. ELTE BTK, Művészettörténeti Intézet, 2009.
12. Sümegh László: *Mahunka Imre. Száznegyvenöt évvel ezelőtt született Albertfalván a császári és királyi udvari bútorzállító*. Egyházközségi Levél. 2006. Búcsú. 8.: <http://www.albertfalviplébánia.hu/eklevel/ekl2006bucusu.pdf> (Letöltés: 2015. 09. 01.); Beleznay Andornak, az Albertfalvi Hely- és Iskolatörténeti Gyűjtemény igazgatójának ismertetője az emlékkiállításához: <http://ujbudakulti.hu/mahunka-imre-emlekszoba.html> (Letöltés: 2015. 09. 01.); Dr. Máté Róbert főorvos beszéde Mahunka Imre és felesége szoboravató ünnepségén. Megjelent: *Albertfalvi Szent Mihály Római Katolikus Plébánia: emlékkönyv, 1941–2011* [szerk. Erdős Attila]. Albertfalvi Szt. Mihály Római Katolikus Plébánia, [Budapest], [2011], 22–27.; dr. Tóth Sándor László írása Mahunka Imréről *A fűfeldolgozás nagyjai* sorozatban megjelent füzetben: http://www.fataj.hu/2015/04/092/Mahunka-Imre_FATAJ.pdf (Letöltés: 2015. 09. 01.).

